

УДК 336.71

О. І. Копилюк

Львівська комерційна академія, Україна

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Розкрито існуючі підходи до класифікації факторів формування регіональної політики розвитку банківської системи, обґрунтовано потребу їх систематизації на основі управлінського підходу з виокремленням мега-, макро-, мезо- та мікрофакторів.

Ключові слова: регіон, регіональна політика розвитку банківської системи, фактори впливу, глобалізація, ефективність.

Раскрыты существующие подходы к классификации факторов формирования региональной политики развития банковской системы, обоснована необходимость их систематизации на основе управленческого подхода с выделением мега-, макро-, мезо-и микрофакторов.

Ключевые слова: регион, региональная политика развития банковской системы, факторы воздействия, глобализация, эффективность.

The article reveals the existing approaches to the classification of factors forming the regional policy of banking system development. The paper further proves the necessity of factor systematization based on the management approach emphasizing mega-, macro-, meso- and micro-factors.

Keywords: region, regional policy of banking system development, factors of influence, globalization, efficiency.

Формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки неможливе без ефективно функціонуючої банківської системи на загальнодержавному і регіональному рівнях. Це вимагає дослідження особливостей формування регіональних банківських систем та систематизації факторів, які визначально впливають на їхній розвиток й ефективність функціонування.

Вагомий внесок у розв'язання проблем розміщення банківських установ, їхньої ролі у розвитку регіонів та ефективності функціонування здійснили такі зарубіжні та вітчизняні учені, як О. Барановський, В. Гесць, Р. Гриценко, Б. Данилишин, М. Долішній, Г. Карчева, Н. Корецька, О. Лаврушин, В. Міщенко, Г. Мірошниченко та ін. Водночас, залишаються недостатньо розробленими теоретичні та прикладні проблеми формування регіональних банківських систем, обґрунтування факторів впливу на ефективність їхнього функціонування.

Мета статті – обґрунтування і класифікація факторів впливу на розвиток регіональних банківських систем.

Важливість регіональної банківської системи для реалізації соціально-економічного розвитку регіону, її чутливість щодо інших регіональних підсистем та необхідність регулювання через інструментарій регіональної політики, обумовлює необхідність дослідження основних факторів впливу на формування та реалізацію такої політики в контексті теоретичних напрацювань у цьому напрямі серед вітчизняних учених. Для організації ефективної регіональної політики розвитку банківської системи передусім варто визначити усі можливі фактори впливу на регіональну банківську систему та конкретизувати, які з них можуть становити найбільшу загрозу за різними часовими періодами.

Відповідно вивчення питання факторного впливу на регіональну політику розвитку банківської системи також, по суті, відсутнє. Тому для формулювання

відповідних теоретико-методологічних положень дуже важливими є врахування результатів досліджень за напрямками:

– виявлення факторного впливу на банківську систему за різними рівнями, ознаками й характеристиками (стійкість, територіальна організація, конкурентоспроможність тощо);

– виявлення факторного впливу на регіональну політику за досвідом різних сфер людської життєдіяльності, особливо тих, що є найбільш дотичними до банківської (кредитна, податкова, цінова та інші види економічної політики).

Щодо факторного впливу на банківську систему за різними рівнями, ознаками й характеристиками, то тут варто відзначити напрацювання окремих учених. Зокрема, привертає увагу дослідження Н. Корецької щодо факторів впливу на територіальну організацію банківської системи. Дані положення є важливими в контексті теоретико-методологічного обґрунтування необхідності розвитку й регулювання регіональних банківських систем. Так, учена звертає увагу на недостатні дослідження впливу таких факторів, як розміщення точок банківського обслуговування, комунікаційний, банківський, людський, трудовий, земельний, політико-правовий фактори, наявність будівель і споруд [4].

Г. Мірошниченко досліджує фактори впливу на рівноважний стан банківської системи, підтримуючи позицію багатьох вчених щодо їхнього розподілу за критерієм місця походження на зовнішні і внутрішні. До зовнішніх вона відносить загальноекономічні умови, фактори інфраструктурного характеру, фінансові та соціально-психологічні фактори, до внутрішніх – різні форми і механізми банківської діяльності в розрізі організаційно-структурних, технологічних та економічних [7].

Загалом, дослідження факторного впливу на стійкість банківської системи є найбільш поширеними. За даним напрямом здійснені ґрунтовні напрацювання таких вчених, як І. Ларіонова, Г. Фетісов (представники Російської наукової школи), а також В. Вербенська, В. Зінченко, Л. Кривенко, О. Тимошенко та інших [2; 3; 5; 6].

Низка дослідників звертається до вкрай актуального питання забезпечення конкурентоспроможності та конкурентних переваг банківської системи загалом та її суб'єктів зокрема. У цьому ключі наукові положення, що стосуються виявлення основних факторів впливу на такі процеси, є дуже важливими, адже однією з декларованих нами цілей регіональної політики розвитку банківської системи є зростання конкурентоспроможності регіонального банківського продукту. Тут хочемо відзначити результати дисертаційного дослідження О. Білик, яка серед якісних факторів, що поліпшують діяльність банківських установ на ринку послуг (передусім для фізичних осіб), вказала конкурентоспроможність банківської установи, якісні характеристики банківського обслуговування та самих послуг, ціну банківської послуги [1]. Такі положення є важливими для нашого дослідження в контексті визначення ендогенних факторів впливу на регіональну політику розвитку банківської системи, яка, очевидно, повинна базуватись на потенціалі самих банківських установ, що її формують.

Як бачимо, більшість досліджень стосуються виявлення факторного впливу на банківську систему на макрорівні. Окремі вчені зріз своїх досліджень звужують до виявлення таких факторів щодо окремих банківських установ, у тому числі за конкретними напрямками їхньої діяльності, використовуючи класичний маркетинговий підхід з виділенням макро-, мікро- та внутрішніх факторів.

Під час визначення переліку факторів впливу на регіональну політику розвитку банківської системи з базуванням на управлінському підході необхідно орієнтуватись на науково-пошуковий досвід факторного впливу безпосередньо на саму банківську систему, а також на регіональну політику її розвитку, від чого суттєво залежить ефективність формування та реалізації такої політики (рис. 1).

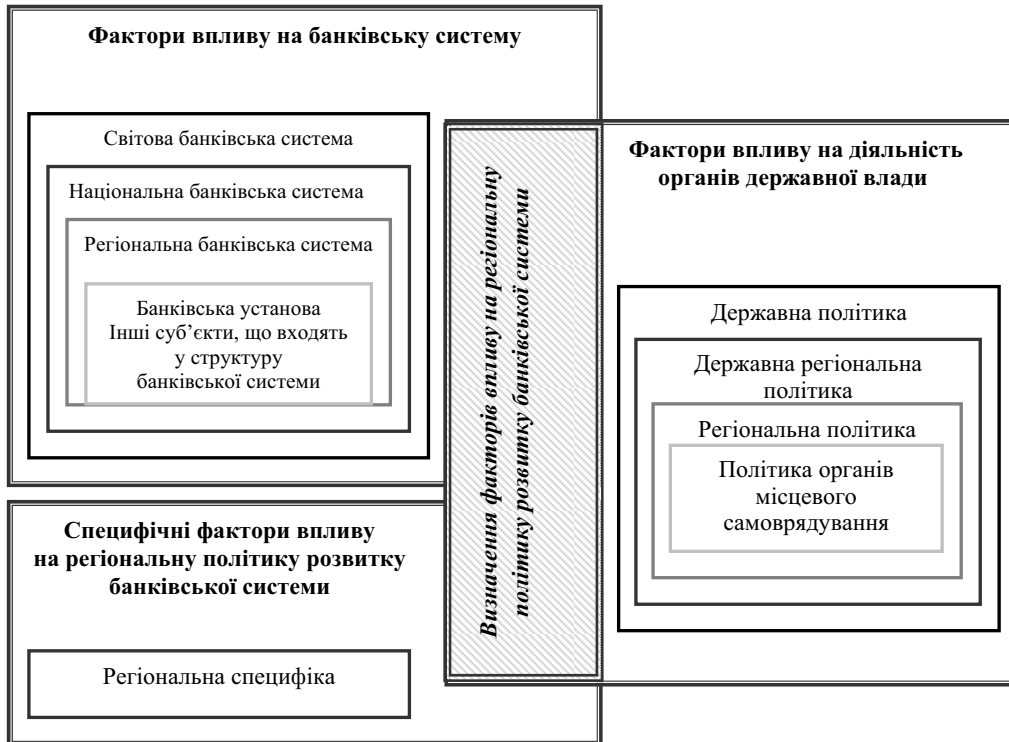

Рис. 1. Тріада факторного впливу на регіональну політику розвитку банківської системи
(Джерело: складено автором)

Враховуючи наведені вище висновки вітчизняних та зарубіжних вчених, наведемо класифікацію факторів впливу на регіональну політику розвитку банківської системи. Особливістю такої класифікації буде чітко виражений *управлінський підхід*, що передбачає виявлення та систематизацію факторів впливу не лише на саму регіональну банківську систему, але й на регіональну політику її розвитку, що спрямована на покращання кількісно-якісних параметрів функціонування тих інституцій, що входять у структуру такої системи, а також з урахуванням регіональної специфіки. Частково регіональну специфіку будуть виражати фактори мезорівня, проте існує низка закономірностей, притаманних конкретному регіону, що проявляються у його потенційних можливостях та перспективах. Тому такі моменти також важливо враховувати під час визначення переліку факторів впливу на регіональну політику розвитку банківської системи конкретного регіону.

Основою класифікації факторів повинні бути логічно визначені ознаки, які дозволять повною мірою розкрити особливості факторного впливу та можливості їхнього корегування. У табл. 1 наведені основні ознаки класифікації, згідно з якими доцільно групувати фактори впливу на регіональну політику розвитку банківської системи.

**Базові ознаки класифікації факторів впливу
на регіональну політику розвитку банківської системи**

№ з/п	Ознака класифікації	Загальна характеристика	Враховання під час формування регіональної політики розвитку банківської системи
1	Місце виникнення	Зовнішні Внутрішні	Походження фактора, можливість його корегування вже на етапі виникнення
2	Приналежність до досліджуваного об'єкта	Екзогенні Ендогенні	Відношення до об'єкта, його походження, можливість корегування під час виникнення й розвитку (трансформації)
3	Масштабність	Мегасередовище Макросередовище Мезосередовище Мікросередовище	Сфера впливу фактора, чутливість щодо нього інших об'єктів, що, в свою чергу, впливають на регіональну банківську систему
4	Приналежність до рівневої системи	Національні Регіональні	Компетентність спеціалізованих органів державної влади у регулюванні банківських систем відповідного рівня
5	Відносність	Об'єктивні Суб'єктивні	Відношення до регіональної банківської системи – закономірне як і до інших об'єктів впливу чи видозмінено через особливі взаємозв'язки
6	Характер впливу	Позитивні (стимулюючі) Негативні (стримуючі) Нейтральні	Напрямок корегування впливу щодо отримання максимальних вигод у випадку позитивного, максимального можливого нівелювання у випадку негативного, постійного спостереження можливих змін у випадку нейтрального
7	Прямолінійність впливу	Безпосередні Опосередковані	Спосіб прямого чи непрямого корегування через інші першопричинні сфери виникнення
8	Можливість корегування	Регульовані Частково регульовані Нерегульовані	Формування концептуальних підходів корегування чи, навпаки, пристосування до незмінних чи частково змінних умов
9	Важливість результату	Основні Другорядні	Пріоритет корегування та ресурсного підкріплення управлінських рішень
10	Сила впливу	Сильні Середні Слабкі	Підбір інструментарію корегування впливу та ресурсного підкріплення з економічним обґрунтуванням усіх витрат
11	Час впливу	Постійні Тимчасові	Стратегічне планування корегування чи вибірковість управлінських рішень з поточним плануванням і цільовим фінансуванням
12	Тривалість впливу	Короткострокові Середньострокові Довгострокові	Стратегічне планування корегування чи вибірковість управлінських рішень з поточним плануванням і цільовим фінансуванням на конкретний період
13	Динамічність впливу	Сталий вплив Стихийний вплив	Підбір однотипного інструментарію корегування чи гнучкого, відповідно до ситуації
14	Прогнозування	Детерміновані Стохастичні Невизначені	Прогнозування впливу на розвиток системи з одночасним обґрунтуванням (передусім кількісним) напрямів стратегічного планування корегування впливу з відповідним ресурсним забезпеченням
15	Структура	Прості Складні	Передбачуваність корегування чи зростаюча ймовірність ризиків неефективності управлінських рішень
16	Природа	Кількісні Якісні Кількісно-якісні	Підбір інструментарію корегування з можливістю кількісного чи якісного покращання (погіршення) факторів залежно від характеру їхнього впливу
17	Пропорційність впливу	Прямопропорційні Обернено-пропорційні	Вибір напрямку корегування з масштабуванням процесів у бік зростання чи зменшення

Джерело: складено автором.

Кожна із вказаних ознак дозволяє проводити широкомасштабне дослідження факторного впливу на регіональну політику розвитку банківської системи. Звичайно, найбільш оптимальний варіант – поєднання кількох ознак для систематизації факторів у спільні за класифікаційними ознаками групи з метою простеження особливостей їхнього впливу та можливостей корегування.

Аналіз факторного впливу на регіональну політику розвитку банківської системи доцільно здійснювати за такими ознаками:

1) масштабності, оскільки це дозволить підкреслити дуальну інституційно-функціональну приналежність регіональної банківської системи та базову векторність такої політики;

2) приналежності до рівневої системи, оскільки це дасть змогу розподілити функціональні повноваження між органами державної влади різного управлінського рівня щодо регулювання банківських систем відповідного рівня (національної, регіональної). Більш детальну характеристику факторів впливу на регіональну політику розвитку банківської системи в розрізі національних та регіональних буде здійснено нижче по тексту;

3) характеру впливу, оскільки це дасть змогу розуміти завдання регіональної політики розвитку банківської системи через максимально можливе отримання вигод за позитивного впливу, максимально можливе нівелювання за негативного впливу чи постійне спостереження (моніторинг, діагностику) за нейтрального впливу, адже пасивність фактора у даному періоді ще не означає, що на перспективу він не може активізуватись і деструктивно впливати на регіональну банківську систему;

4) можливості корегування, що цілком закономірно через управлінський підхід під час визначення факторів впливу, а саме: з'ясуванні концептуальних основ, інструментарію корегування для забезпечення виконання поставлених цілей і завдань регіональної політики розвитку банківської системи.

Перелік основних можливих факторів впливу на регіональну політику розвитку банківської системи доцільно систематизувати в розрізі мега-, макро-, мезо- та мікрофакторів.

До основних факторів мегарівня належать: глобалізація, інтеграційні процеси, рух міжнародного капіталу, кризові явища світового масштабу (світова фінансово-економічна криза), політика міжнародних організацій та глав урядів країн G7, функціонування провідних фондових бірж-членів Світової федерації бірж (World federation of exchanges, WFE) тощо.

Фактори макrorівня, що формуються в загальнодержавному вимірі, доцільно традиційно розподілити в розрізі природних, демографічних, економічних, соціальних, культурних, політико-правових, науково-технічних та міжнародних.

Мезорівневі фактори впливу на регіональну політику розвитку банківської системи виражаються у відповідних підсистемах регіону. Відповідно групи факторів будуть визначатись таким чином: 1) економічні – в економічній підсистемі регіону; 2) демографічні – в підсистемі розселення регіону; 3) соціальні, культурні – в науково-освітній та соціотрудовій підсистемах регіону; 4) науково-технічні – в інноваційній та інформаційній підсистемах регіону; 5) політико-правові та міжнародні (транскордонне співробітництво) – в адміністративно-управлінській підсистемі регіону.

Щодо мікрофакторів впливу на регіональну політику розвитку банківської системи, то тут важливо розуміти їхню виняткову роль та абсолютну урегульованість з боку місцевих органів державної влади. Вважаємо, що такі фактори доцільно

розподілити за групами мети й цілей діяльності, структури, технології, трудового потенціалу та корпоративної культури банківської установи. Такий класичний маркетинговий підхід у визначенні мікрофакторів впливу на регіональну політику розвитку банківської системи повною мірою дозволяє проводити детальну діагностику та моніторити діяльність банківських установ та інших суб'єктів, що входять у базу та розширену структури регіональної банківської системи, визначаючи основні стратегічні орієнтири подальшого розвитку.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок. Дослідження факторного впливу на регіональну політику розвитку банківської системи є дуже важливим та досить громіздким, адже вимагає врахування великої кількості факторів, які дуже рідко є детермінованими чи стохастичними й часто можуть здійснювати непередбачуваний вплив на функціонування регіональної банківської системи. Перелік таких факторів можна наводити дуже розширеним і деталізованим, проте варто звузити фокус дослідження лише на тих, які мають виняткове значення та розкривають нові можливості соціально-економічного розвитку регіону через стимулювання діяльності банківських установ, яка оптимально відповідає потенційним можливостям регіону.

Бібліографічні посилання

1. **Білик О. І.** Удосконалення процесів забезпечення ефективності банківських послуг для фізичних осіб : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О. І. Білик. – Львів, 2006. – 21 с.
2. **Вербенська В. М.** Стійкість банківської системи в умовах лібералізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами (на прикладі країн Центральної та Східної Європи) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / В. М. Вербенська. – К., 2006. – 20 с.
3. **Зінченко В. О.** Умови та фактори стійкості банківської системи на макрорівні [Електронний ресурс] / В. О. Зінченко // Electronic Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine Institutional Repository: DSpace. – Режим доступу : <http://www.dspace.uabs.edu.ua/.../probl%20ta%20persp%20N22%2029.pdf>
4. **Корецька Н. І.** Погляди вчених на фактори, що впливають на територіальну організацію банківської системи [Електронний ресурс] / Н. І. Корецька // Наукова періодика України: Наукова бібліотека України ім. В. Вернадського. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_30/Statti/7.pdf
5. **Кривенко Л. В.** Методичні підходи до визначення оцінки фінансової стійкості банківської системи / Л. В. Кривенко // Вісник університету банківської справи НБУ. – 2008. – № 3. – С. 105–111.
6. **Ларионова И. В.** Стабильность банковской системы в условиях переходной экономики : дис. на получение научной степ. докт. эконом. наук : спец. 08.00.10 / И. В. Ларионова. – М., 2001. – 419 с.
7. **Мірошниченко Г. О.** Дослідження факторів рівноважного стану банківської системи [Електронний ресурс] / Г. О. Мірошниченко // Наукова періодика України: Наукова бібліотека України ім. В. Вернадського. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2010.../10_29_21.pdf

Надійшла до редколегії 13.11.2013